THE ENCYCLOPAEDIA OF ISLAM

NEW EDITION

PREPARED BY A NUMBER OF LEADING ORIENTALISTS

Türkiye Diyanet Vakfı
Kütüphanesi
İslâm Ansiklopedisi

EDITED BY

C. E. BOSWORTH, E. VAN DONZEL, B. LEWIS AND CH. PELLAT
ASSISTED BY F. TH. DIJKEMA AND MME S. NURIT (pp. 1-512)

C. E. BOSWORTH, E. VAN DONZEL, W. P. HEINRICHS AND CH. PELLAT
ASSISTED BY F. TH. DIJKEMA AND MME. S. NURIT (pp. 513-1044)

UNDER THE PATRONAGE OF
THE INTERNATIONAL UNION OF ACADEMIES

VOLUME VI

MAHK—MID

DOK
Türkiye Diyanet Vakfı
İslâm Ansiklopedisi
Kayıt No: 13728
Tasnif No.: 030.297 ENC.1
TUTA SUB AEGIDE PALLAS · 1683 ·
DEUTSCHES ARCHÄOLOGISCHES INSTITUT ISTANBUL
1991/214

LEIDEN
E.J. BRILL
1991

Marabout principality of Tazerwalt again made Māssa a commercial centre. The port was frequented by Europeans, but it was soon supplanted by that of Agadir. The rapid decline of the principality of Tazerwalt and the steadily increasing influence of the central Moroccan power finally destroyed almost completely any religious and economic importance of Māssa.

Bibliography: In addition to references in the article, see Ibn Khaldūn, *Mukaddima*, tr. de Slane, ii, 201-202; R. Basset, *Relation de Sidi Brahim de Massat*, Paris 1883; E. Fagnan, *Extraits inedits relatifs au Maghreb*, Algiers 1924, index; R. Montagne, *Une tribu berbère du Sud Marocain: Massat*, in *Hespéris*, iv (1924), 357-403; D. Jacques-Meunié, *Le Maroc saharien des origines à 1670*, Paris 1982, index.

(G. S. COLIN*)

MASSALAJEM, the name given to two Islamic settlements in North-West Madagascar: Old Massalajem, otherwise Langani, is also known as Nossi Manja, and the daughter settlement of New Massalajem, also known as Boeny (Swa. correctly Bweni). The original town is reputed to have been founded from Kilwa [*q.v.*], and to have had regular trade relations with it and with Malindi and Pate, until its destruction by the Sakalava at the end of the 18th century. Sherds found there do not antedate the 14th century. New Massalajem served the Sakalava first as their northern capital, until they moved to Majunga, also a town of Islamic origin.

Bibliography: H. Deschamps, *Histoire de Madagascar*², Paris 1961; M. C. Poirier, *A propos de quelques ruines arabes et persanes*, in *Bulletin de l'Académie Malgache*, Tananarive, n.s. xxv (1942-3); P. M. Vérin, *Les recherches archéologiques à Madagascar*, in *Azania*, i (Nairobi 1966); idem, *Histoire ancienne du Nord-Ouest de Madagascar*, numéro spécial, *Taloha* 5, *Revue du Musée d'Art et d'Archéologie*, University of Madagascar, Tananarive 1972.

(G. S. P. FREEMAN-GRENVILLE)

AL-MAṢṢĪṢA, the Arabic form of the classical Mopsuestis, Byzantine Greek form Μαμίστρα, Syriac Maṣīṣṭā, Armenian Msis, Ottoman Tkish. Miṣṣīṣ. or Missīs, modern Tkish. Misis, a town of Cilicia on the western or right bank of the Djayḥān [*q.v.*], 18 miles/27 km. to the east of Adana [*q.v.*] and now in the modern *vilayet* of Adana.

In antiquity it was called Μόψου ἑστία, a name, which (like that of Μόψου κρήνη in the Cilician passes) is derived from the cult of the legendary seer Mopsos (cf. Meyer, *Gesch. d. Altert.*, i/2², § 483). In ancient times, the town was chiefly famous for its bishop Theodorus (d. 428), the teacher of Nestorius and friend of the suffragan bishop and inventor of the Armenian alphabet, Mashtʿocʿ.

The emperor Heraclius is said to have removed the inhabitants and laid waste the district between Antioch and Mopsuestia on the advance of the Arabs, in order to create a desert zone between them (al-Ṭabarī, i, 2396; al-Balādhurī, *Futūḥ* 163: between al-Iskandarūn and Ṭarsūs), and under the Umayyads all the towns taken by the Arabs from al-Maṣṣīṣa to the fourth Armenia (Malatya) are said to have been left unfortified and uninhabited as a result of the inroads of the Mardaites (Theophanus, ed. de Boor, i, 363, 17). According to Abu 'l-Khaṭṭāb al-Azdī (in al-Balādhurī, 164), the Arabs conquered al-Maṣṣīṣa and Ṭarsūs under Abū ʿUbayda, according to others under Maysara b. Masrūḳ, who was sent by him and who thereafter advanced as far as Zanda (in 16/637; Caetani, *Annali dell' Islām*, iii, 805, § 311). Muʿāwiya, on his campaign against ʿAmmūriyya in 25/645-6, found all the fortresses abandoned between Anṭakiya and Ṭarsūs (see above). According to the *Maghāzī Muʿāwiya*, he himself destroyed all the Byzantine fortresses up to Anṭākiya in 31/651-2 on his return from Darawliyya (Δορύλαιον in Phrygia) (al-Balādhurī, 164-5). After the Syrian rebellion against ʿAbd al-Malik, the emperor Constantine IV Pogonatos in 65/684-5 advanced against the town and regained it (al-Yaʿḳūbī, ii, 321). Yaḥyā b. al-Ḥakam in 77/696 marched against Marj al-Shaḥm between Malaṭya and al-Maṣṣīṣa (al-Yaʿḳūbī, ii, 337). It was only in 84/703 that ʿAbd al-Malik's son ʿAbd Allāh retook the town and had the citadel rebuilt on its old foundations (al-Balādhurī, 165; al-Yaʿḳubī, ii, 466; al-Wāḳidī, in al-Ṭabarī, ii, 127; Ibn al-Athīr, iv, 398; Theophanus, *Chron.*, ed. de Boor, 372, 4; Michael Syrus, tr. Chabot, ii, 477; Elias Nisiben, *Opus chronolog.*, ed. Brooks, 156, tr. 75; *Script. Syri, chronica minora*, ed. Guidi, 232. tr., 176, under 1015 Sel. year; Weil, *Gesch. d. Chalifen*, i, 472). In the following year, he installed a garrison in the fortress, including 300 specially picked soldiers, and built a mosque on the citadel hill (Tall al-Ḥiṣn); a Christian church was turned into a granary (*ḥuṣūn*, *ḥuṣā* = *horreum*, *horrea*; al-Balādhurī, 165; Ibn al-Shiḥna, ed. Beirut, 179). To the same event no doubt refers the wrongly-dated reference in the *Chronicle* of the Armenian Samuel of Ani of the year 692 A.D. to the fortification with strong walls of the town of "Mamestia, i.e. Msis" by the Muslims under ʿAbd al-Malik (*Ratio temporum usque and suam aetatem presbyteri Samuelis Aniensis*, in Euseb. Pamphil., *Chron.*, ed. A. Mai and I. Zohrab, Mediolani 1818, App. 57; Alishan, *Sissouan*, 286). Every year, from 1,500 to 2,000 men of the advance troops (*tawālīʿ*) of Anṭākiya used to winter in the town. According to Michael Syrus (tr. Chabot, iii, 478), ʿAbd al-Malik died in 1017 Sel. (705 A.D.) in al-Maṣṣīṣa.

ʿUmar II is said to have intended to destroy the town and all the fortifications between it and Antioch and to have been either prevented by his own death (al-Balādhurī, 167) or dissuaded by his advisers; according to this version, he then had a large mosque built in the suburb of Kafarbayya in which there was a cistern with his inscription. It was called the "Citadel Mosque" and kept up till the time of al-Muʿtaṣim (al-Balādhurī, 165; but Kafarbayya was probably not really built till the time of al-Mahdī or Hārūn al-Rashīd, see below). Yazīd b. Djubayr (Ἀζιδος ὁ τον χοννεί (in 85/704 attacked Sīs (τὸ Σίσιον κάστρον, in al-Ṭabarī and Ibn al-Athīr: Sūsana in the *nāḥiya* of al-Maṣṣīṣa) but was driven off by Heraclius, the emperor's brother (Theophanus, ed. de Boor, 372, 23; A. M. 6196; according to al-Ṭabarī, ii, 1185, and Ibn al-Athīr, iv, 419, wrongly not till 87 A.H.). Hishām built the suburb (*al-rabaḍ*), Marwān II the quarter of al-Khuṣūṣ east of the Djayḥān, which he surrounded with a wall with a wooden door and a ditch. The bridge of Djisr al-Walīd between al-Maṣṣīṣa and Adhana, 9 *mīl*s from the former, was built in 125/742-3 and restored in 225/840 by al-Muʿtaṣim (al-Balādhurī, 168; Yāḳūt, *Muʿdjam*, ii, 82; Ṣafī al-Dīn, *Marāṣid*, ed. Juynboll, i, 255). In the first half of the 2nd/8th century the caliphs al-Walīd II and Yazīd III brought the gipsy tribe of the Zuṭṭ [*q.v.*], who had been deported to Baṣra by Muʿāwiya in 50/670, and settled them with great herds of buffalo in the region of al-Maṣṣīṣa in order to fight the plague of lions in the district of the Djabal al-Lukkām (al-Balādhurī, 168; De Goeje, *Bijdrage tot de Geschiedenis der Zigeuners*, Leiden 1875, 17-22).

İÇİNDEKİLER

(Inhalts verzeichnis)

Bean, G. E.: A. The Defences of Hellenistic Smyrna (with pl. XVI - XX) 43
B. Epitaphs at Alabanda 52

Bosch, E.: Ankara I. Die Phylen 57
II. Die Aera 68

Gordon, C. H.: Homer, Caphtor and Canaan 139

Haas, O.: Altkleinasiatische Elemente im Phrygischen 129

Haup, E. P.: Hieroglyphic Hittite Laïnuha 93

Heubeck, A.: Μεσδι 127

Jamme P. B., A.: Pièces Qatabanites et Sabéennes d'Aden (avec pl. XXIII - XXIV) 117

Jirku, A.: Zum Infinitivus Absolutus im Ugaritischen 111

Kınal, Füruzan: Die Frage nach dem Alter der hethitischen Hieroglyphen (mit Tf. XXI - XXII) 75

Kum, Naci: İslâm ve Osmanlı Türkleri Devrinde Misis: Anıtlar, Kitabeler 97

Osten, H. H. v. d.: Bemerkungen zu einer Art Anatolischer Ruinenstätten, den "Hüyüks" (mit Tf. I) 1

Pisani, Lexikalische Beziehungen des Albanesischen zu den anderen indogermanischen Sprachen 147

Potratz, H. A.: Die Stangenaufsätze in der Luristan - Kunst (mit Tf. II - XV) 19

Windekens, A. J. van: Pélasgique Ζαρνδος 89

Küçük Haberler :

Alkım, U. B.: Naci Kum'un ölümü münasebetile 199

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ EDEBİYAT FAKÜLTESİ
ESKİ ÖNASYA DİLLERİ VE
KÜLTÜRLERİ BÖLÜMÜ TARAFINDAN ÇIKARILIR

Cilt: 1 — Sayı: 1

ANADOLU ARAŞTIRMALARI

I

TÜRK TARİH KURUMU BASİMEVİ — ANKARA 1955

İSLÂM VE OSMANLI TÜRKLERİ DEVRİNDE MİSİS

ANITLAR, KİTABELER

Değerli arkeolog Prof. Bay Bossert'in Adana çevresindeki tetkikleri sırasında Misisten Müzemize geçen yıllarda taşıdığım yeni buluntularla beraber, Misis içinde de tetkike muhtaç eserler bulunduğunu söylemiştim. Sayın profesör, Misis'te birkaç gün tetkike fırsat bularak, oranın tarih ve arkelojisi hakkında — Kadirli için hazırladıkları gibi — bir broşür hazırlamağa başladığından kendisinin bu kıymetli mesaisine, şu âciz de, İslâm-Türk eserleri hakkında elimizde bulunan taş yazıtlar ve Osmanlı devrinin "Şer'i Mahkeme Sicilleri" içindeki vesikalar ile katılmayı teklif ettiğimde kendileri bu iştirakimi memnunlukla kabul buyurdular, ben de şükranla elimden geldiği kadar bu görevi yerine getirmeyi bir borç sayarak işe başladım.

I. Araplar Devrinde Misis.

Roma imparatorluğunun ikiye ayrılmasından sonra Kilikya, Şark imparatorluğuna düştü. Nihayet Heraklius zamanında Müslümanlar tarafından fethedildi. M.S. 636'da bu memleketler, Müslümanlar ve Bizanslılar arasında savaş alanı oldu. Bu savaşların tafsilâtından sarfınazar, Harun - Erreşid'in sekizinci asır sonlarında, bizzat Kilikya'da savaşan İslâm ordusunun başına gelerek Suriye geçitlerindeki HARUNİYYE Kalesini[1] ve Kilikya geçitlerine gelirken de en mühim bir köprübaşı olan MİSİS'i ve nihayet Kilikya geçidi — Külek Boğazı — ağzındaki TARSUS'u bir takım yapılarla îmar ve tahkim ettiğini görüyoruz. Şimdi, Düziçi Köy Enstitüsünün bulunduğu Haruniyye bucağı merkezinde elimize geçen Kûfi yazılı bir kitabenin sonundaki tarih H. 170 küsur tarihini taşımakta olduğundan bu tarih, tam Harun - Erreşid'in bu havalideki faaliyeti zamanını gösterir. Kezalik, Misis'in karşıyakasındaki Havraniye adını taşıyan mahallede ve Misis içinde elimize geçen müteaddit Kûfi yazılı kitabelerde bu devirlerin yapılarından kalma en mühim İslâmî vesikaları teşkil eder.

Misis, 967 tarihlerinde tekrar Bizanslıların ellerine geçti. 1097 de Godfruva de Buyyon kumandasındaki Haçlı ordusu tarafından

Anadolu Araştırmaları, 1/1, 1955 Ankara, s. 1-42

Ceyhan / Kütahya
Kütüphanede Muhafaza
06 EKİM 1993

İSLÂM VE OSMANLI TÜRKLERİ DEVRİNDE MİSİS
ANITLAR, KİTABELER

Değerli arkeolog Prof. Bay Bossert'in Adana çevresindeki tetkikleri sırasında Misisten Müzemize geçen yıllarda taşıdığım yeni buluntularla beraber, Misis içinde de tetkike muhtaç eserler bulunduğunu söylemiştim. Sayın profesör, Misis'te birkaç gün tetkike fırsat bularak, oranın tarih ve arkelojisi hakkında — Kadirli için hazırladıkları gibi — bir broşür hazırlamağa başladığından kendisinin bu kıymetli mesaisine, şu âciz de, İslâm-Türk eserleri hakkında elimizde bulunan taş yazıtlar ve Osmanlı devrinin "Şer'i Mahkeme Sicilleri" içindeki vesikalar ile katılmayı teklif ettiğimde kendileri bu iştirakimi memnunlukla kabul buyurdular, ben de şükranla elimden geldiği kadar bu görevi yerine getirmeyi bir borç sayarak işe başladım.

I. Araplar Devrinde Misis.

Roma imparatorluğunun ikiye ayrılmasından sonra Kilikya, Şark imparatorluğuna düştü. Nihayet Heraklius zamanında Müslümanlar tarafından fethedildi. M.S. 636'da bu memleketler, Müslümanlar ve Bizanslılar arasında savaş alanı oldu. Bu savaşların tafsilâtından sarfınazar, Harun - Erreşid'in sekizinci asır sonlarında, bizzat Kilikya'da savaşan İslâm ordusunun başına gelerek Suriye geçitlerindeki HARUNİYYE Kalesini[1] ve Kilikya geçitlerine gelirken de en mühim bir köprübaşı olan MİSİS'i ve nihayet Kilikya geçidi — Külek Boğazı — ağzındaki TARSUS'u bir takım yapılarla îmar ve tahkim ettiğini görüyoruz. Şimdi, Düziçi Köy Enstitüsünün bulunduğu Haruniyye bucağı merkezinde elimize geçen Kûfi yazılı bir kitabenin sonundaki tarih H. 170 küsur tarihini taşımakta olduğundan bu tarih, tam Harun - Erreşid'in bu havalideki faaliyeti zamanını gösterir. Kezalik, Misis'in karşıyakasındaki Havraniye adını taşıyan mahallede ve Misis içinde elimize geçen müteaddit Kûfi yazılı kitabelerde bu devirlerin yapılarından kalma en mühim İslâmî vesikaları teşkil eder.

Misis, 967 tarihlerinde tekrar Bizanslıların ellerine geçti. 1097 de Godfruva de Buyyon kumandasındaki Haçlı ordusu tarafından